

Samblad Veskimetsas

Leiti Kannukene, brüoloog

Veskimetsa puurindes domineerivad harilik pärn ja harilik tamm. Metsa põhjaosas lisandub okaspuid ja kirdeosas on rohkesti arukaske. Tähelepanu väärivad mõned vanad plankjuurtega pärnapuud seljaku nõlvadel. Rohurinne on tihe ja liigirikas. Maapinnal on samblarinne on hõre ja katkendlik. Seljaku nõlvadel ja jalamil domineerivad sammaldest enamasti vaid lainjas lehiksammal (*Plagiomnium undulatum*) ja harilik kadrisammal (*Atrichum undulatum*). Seljaku lael, põõsaste all ja arvukate kivide ümbruses kohtab ka lauaslist sammalkatet. Siin kasvavad enamasti salumetsadele iseloomulikud liigid, nagu metsakäharik (*Rhytidiadelphus triquetrus*), harilik lühikupar (*Brachythecium rutabulum*), kähar salusammal (*Eurhynchium angustirete*), harilik juuslehtik (*Cirriphyllum piliferum*), harilik raunik (*Plagiochila asplenioides*) jt.

Metsaalusel kohtab kõikjal erineva suurusega rändrahn, mis metsa keskosas moodustavad tiheda kivikülvi. Enam kui 15 ha suurusel alal paiknev kivikülv koos seitsme suure rahnuga on võetud looduskaitse alla. Väiksemad ja varjulistes kohtades paiknevad rahnud on enamasti üleni sammaldega kaetud. Tavalisteks liikideks on kivi-lühikupar (*Sciuro-hypnum populeum*), tüveehmik (*Thuidium recognitum*), harilik hännik (*Isothecium alopecuroides*), käänd-lühikupar (*Sciuro-hypnum reflexum*), lamelehtik (*Homalia trichomanoides*). Suuremate rahnude varjulisel seinal võib kohata väikest helviksammalt - harilikku paelsammalt (*Metzgeria furcata*). Harilik paelsammal ja harilik hännik kuuluvad vääriselupaikade tunnusliikide hulka, nagu ka samuti kividel ja tüvealusel kasvavad ahenev ja õrn tuhnik (*Anomodon attenuatus*, *A. longifolius*), kuid viimased kaks on siinses metsas haruldased. Tähelepanu väärib Eestis kaunis haruldase pisitiiviku (*Fissidens pusillus*) kasvamine mitmel pool pisikestel maas lamavatel kivikestel.

Nii nagu kivid, nii on ka lehtpuude tüved sammaldunud, sageli kuni mitme meetri kõrguseni. Tüvealusel on tavaline korbale liibunud käänd-lühikupar. Koheva katte moodustavad siin enamasti harilik lühikupar, lamelehtik, harilik hännik, harvem kähar salusammal. Tüvel on tavaline läik-ülmik (*Hypnum cupressiforme*)

Metsas leidub erineva lagunemisastmega lamapuitu, kus sageli kasvab ainsa samblaliigina läik-ülmik.

Inimtegevuse tagajärjel tekkinud kasvukohtades (kivimüüri jäänused, augud, paeklibu) kasvab enamasti harilik lühikupar. Siit võib leida ka lubjalembeseid liike, nagu näiteks lubi-lühikupar (*Brachythecium glareosum*) ja lubi-kuldsammal (*Campylophyllum calcareum*).

Varasemaid andmeid Veskimetsa (Veskimäe) sammalde kohta

Veskimetsast on samblaid kogunud mitmed Eesti botaanikud. Vanemad andmed sammalde kohta pärinevad möödunud sajandi 20-ndatest aastatest, mil Veskimetsast kogus samblaid tuntud botaanik, hunditubakate uurija Albert Üksip. Tema sammalde kogu (kokku 20-st liigist) asub Eesti Loodusmuuseumi herbaariumis (TAM). Botaanik Silvia Talts on uurinud Tallinna samblafloorat ja tema 1936. aastal Veskimetsast kogunud samblaid (lamelehik, õrn tuhmik, käänd-lühikupar, harilik korbik) asuvad Eesti Maaülikooli herbaariumis (TAA). Kooliherbaariumis, mille koostajateks olid Juhan Ruubel ja Juhan Sannamees, on Veskimetsast pärit samblaid kaks liiki - longus rippammal (*Antitrichia curtispindula*) ja lainjas lehikammal (kogutud 1948. a.). Kuna kooliherbaariumi oli koostatud palju komplekte, viitab see longus rippambla kunagisele rikkalikule esinemisele Veskimetsas. Käesoleva samblafloora inventeerimise käigus seda kaitsealust liiki aga Veskimetsast enam leida ei õnnestunud. Kõik varasemad leiuandmed on avaldatud Elisabet Peikeli Veskimäe taimestikku käsitlevas artiklis, milles toodud sammalde nimestik sisaldab 33 liiki (Peikel, 1962). Samad leiuandmed sisalduvad ka Tallinna samblafloorat käsitlevas töös (Kannukene, 1986). Hilisemad andmed Veskimetsa samblafloora kohta pärinevad 1976-st aastast, mil siit koguti samblaid 30-st liigist (Kannukene & Tamm, 1985 kk). Samblad asuvad Tallinna Botaanikaia herbaariumis (TALL).

Kaasaegsed andmed Veskimetsa sammalde kohta

Veskimetsa salumetsa samblafloora uurimine toimus 2014. aastal seoses planeeritava püsinäituse rajamisega Tallinna Loomaaias. Sammalde määramiseks koguti kaasa enam kui 400 proovi, need määrati Tallinna Botaanikaaias ja säilitatakse botaanikaia herbaariumis.

Samblaid leiti Veskimetsa salulehtmetsast 68 liiki (8 helvik- ja 60 lehtsamblaid). Haruldasi liike on nende hulgas üks – kaunis sarmik (*Isopterygiopsis pulchella*). **Märkimist vääriv** **vääriselupaikade indikaatorliikide (harilik paelsammal, õrn tuhmik, ahenev tuhmik, harilik hännik) esinemine mitmel pool kogu metsa ulatuses.**

Sammalde nimestik

MARCHANTIOPSISIDA – HELVIKSAMBLAD

Barbilophozia barbata (Schmidel ex Schreb.) Loeske - harilik parbik

Lophocolea heterophylla (Schrad.) Dumort. - erilehine kammtupik

Lophocolea minor Nees – väike kammtupik

Metzgeria furcata (L.) Dumort. - harilik paelsammal

Plagiochila asplenioides (L. emend. Tayl.) Dumort. - harilik raunik

Plagiochila porelloides (Torrey ex Nees) Lindenb. - väike raunik

Ptilidium pulcherrimum (Weber) Vain. - kaunis narmik

Radula complanata (L.) Dumort. - korbasõõrik

BRYOPSISIDA - LEHTSAMBLAD

Amblystegium serpens (Hedw.) Schimp. - harilik tömpkaanik

Amblystegium subtile (Hedw.) Schimp. - peen tömpkaanik

Anomodon attenuatus (Hedw.) Hübener – ahenev tuhmik

Anomodon longifolius (Scheich. ex Brid.) Hartm. - õrn tuhmik

Atrichum undulatum (Hedw.) P. Beauv. - harilik kadrisammal

Brachytheciastrum velutinum (Hedw.) Ignatov & Huttonen - samet-lühikuprake

Brachythecium glareosum (Bruch ex Spruce) Schimp. - lubi-lühikupar

Brachythecium rivulare Bruch et al. - oja-lühikupar

Brachythecium rutabulum (Hedw.) Schimp. - harilik lühikupar

Brachythecium salebrosum (Hoffm. ex F. Weber & D. Mohr) Schimp., nom.cons. - sale lühikupar

Campylium calcareum (Crundw. & Nyholm) Hedenäs - lubi-kuldsammal

Campyliadelphus elodes (Lindb.) Kanda - soo-kuldsammal

Campylophullum calcareum (Crundw. & Nyholm) Hedenäs - lubi-kuldsammal

Ceratodon purpureus (Hedw.) Brid. - punaharjak
Cirriphyllum piliferum (Hedw.) Grout - harilik juuslehtik
Climacium dendroides (Hedw.) F. Weber & D. Mohr - harilik tüviksammal
Dicranum montanum Hedw. - kase-kaksikhammas
Dicranum scoparium Hedw. - harilik kaksikhammas
Eurhynchiastrium pulchellum (Hedw.) Ignatov & Huttunen - väike salusammal
Eurhynchium angustirete (Broth.) T.J. Kop. - kähar salusammal
Fissidens pusillus (Wilson) Milde – pisitiivik
Fissidens taxifolius Hedw. - savitiivik
Grimmia muehlenbeckii Schimp. – Mühlenbecki rahnik
Hedwigia ciliata (Hedw.) P. Beauv. - lumilehtik
Herzogiella seligeri (Brid.) Z. Iwats. - ebalumik
Homalia trichomanoides (Hedw.) Brid. - lamelehtik
Hylocomium splendens (Hedw.) Schimp. - harilik laanik

Hypnum cupressiforme Hedw. - läikulmik
var. *filiforme* Brid.
Hypnum pallescens (Hedw.) P. Beauv. - kahkjas ulmik
Isopterygiopsis pulchella (Hedw.) Iwats. - kaunis sarmik
Isothecium alopecuroides (Lam. ex Dubois) Isov. - harilik hännik
Kindbergia praelonga (Hedw.) Ochyra - kohev salusammal
Leptobryum pyriforme (Hedw.) Wilson – väike saletipik
Leptodictyum riparium (Hedw.) Warnst. - kallas-tömpkaanik
Mnium stellare Hedw. - sinakas tähtsammal
Orthotrichum affine Schrad. ex Brid. - sarnastutik
Orthotrichum pallens Bruch ex Brid. - kahkjas tutik
Orthotrichum speciosum Nees – tüvetutik
Oxyrrhynchium hians (Hedw.) Loeske - tuhm salusammal
Paraleucobryum longifolium (Hedw.) Loeske - pikalehine ebavalvik
Plagiomnium affine (Blandow ex Funck) T.J. Kop. - sarnas-lehiksammal
Plagiomnium cuspidatum (Hedw.) T.J. Kop. - mets-lehiksammal
Plagiomnium undulatum (Hedw.) T.J. Kop. - lainjas lehiksammal
Plagiothecium cavifolium (Brid.) Z. Iwats. - nõgusalehine põikkupar
Plagiothecium curvifolium Schlieph. ex Limpr. - kaarlehine põikkupar
Plagiothecium laetum Schimp. - harilik põikkupar

Plagiothecium nemoreum (Mitt.) A. Jaeger – salu-põikkupar
Pseudoleskeella nervosa (Brid.) Nyholm – rood-lesiksammal
Pylaisia polyantha (Hedw.) Schimp. - harilik korbik
Rhodobryum roseum (Hedw.) Limpr. - harilik roossammal
Rhytidiadelphus triquetrus (Hedw.) Warnst. - metsakäharik
Schistidium apocarpum (Hedw.) Bruch & Schimp. - harilik lõhistanukas
Schistidium trichodon (Brid.) Poelt - sale lõhistanukas
Sciuro-hypnum oedipodium (Mitt.) Ignatov & Huttunen - lame lühikupar
Sciuro-hypnum populeum (Hedw.) Ignatov & Huttunen - kivi-lühikupar
Sciuro-hypnum reflexum (Starke) Ignatov & Huttunen - käänd-lühikupar
Sciuro-hypnum starkei (Brid.) Ignatov & Huttunen - Starke lühikupar
Syntrichia ruralis (Hedw.) F. Weber & D. Mohr – harilik keerik
Thuidium assimile (Mitt.) A. Jaeger - niiduehmik
Thuidium recognitum (Hedw.) Lindb. - tüveehmik

Samblad püsinäituse teabepunktis

Püsinäitusel toimub sammalde tundmaõppimine punktis, kus on rohkesti erineva suurusega rändrahne ja need on enamasti rikkalikult sammaldega kaetud. Sammalde tundmaõppimise hõlpustamiseks on tehtud fotod 11 liigist ja koostatud näidisherbaarium 12 samblaliigiga. Maapinnal lausaline sammalkate puudub. Puude tüvel ja lamapuidul on samblaliike vähe, siin domineerib **läik-ulmik**.

Samblad kivil:

- suure rändrahnu lael kasvab **harilik keerik**. See kõrge muruna kasvav sammal on väga kergesti äratuntav, tema lehe tipus on pikk värvusetu karv.
- suure rahnu seinal ja väikestel rahnudel on sage **kivi-lühikupar**. Kivi-lühikupar moodustab tihedaid kivile liibuvaid polstreid ning kannab rikkalikult tumepruune eoskupraid.
- rändrahnu varjulisel seinal kasvab kollakasroheline tallusega (laius kuni 1 mm) **harilik paelsammal**, moodustades tiheda polstri. Harilik paelsammal on vääriselupaikade tunnusliik.

Samblad kivil ja puude tüvealusel:

- suure rändrahnul seinal, väikestel rahnudel ning puude tüvealusel moodustab kaarduvate ja rippuvate okstega **harilik hännik** kohevaid polstreid. Harilik hännik on vääriselupaikade tunnusliik.
- rahnude seintel ja puude tüvealusel on tavaline tiheda läikiva polstrina kasvav **lameleht**.
- väiksemad rahnud on sageli üleni **tüveehmikuga** kaetud.

Maapinnaasamblad kivil

- puukujuline **harilik tüviksammal** kasvab mitmel pool kõdumullaga kaetud rahnudel
- okasmetsades laialt levinud **harilik laanik** kasvab Veskimetsas kivil
- salumetsaliik **harilik juusleht** kasvab maas ja kivil
- salumetsaliik **kohev salusammal** kasvab maas, puude tüvealusel, kõdupuidul ja väikestel kivil

Kokkuvõtteks

Veskimetsa salulehtmetsa samblafloora on liigirikas, seda tänu kasvukohtade ja substraatide mitmekesisusele. Kui epifüütne (puudel kasvav) samblafloora on liigivaene, siis kivil kasvavate samblaliikide hulk on muljetäratav. Ka mitmed tavalised maapinna liigid on metsa liigse varjukuse või rohurinde tiheduse tõttu leidnud endale sobiva kasvukoha õhukese või paksema kõdumullaga kaetud kivil. Lisaks samblafloora liigirikkusele on vääril märkimist mitme vääriselupaikade tunnusliigi esinemine Veskimetsa salulehtmetsas.